

בנק ישראל  
המפקח על הבנקים  
היחידה הכלכלית



# מערכת הבנקאות בישראל

סקירה שנתית 2011

סקירה זו נכתבה בידי כלכלני היחידה הכלכלית בפיקוח על הבנקים:

מרב שמש - מנהלת היחידה

ז'נט אסולין

מיכל זילברברג

הילה זקן

דוד מרזוק

שאול פרל

גילעד ריינר

סייעו בהכנת האיורים והלוחות:

רונה בר

הילה דורי

אדוה כהן



זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.  
הרוצה לצטט רשאי לעשות כן, בתנאי שיציין את המקור.

סדר ועיצוב: יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל

נדפס בישראל

בדפוס איילון בע"מ, ירושלים

ISSN 1565-3250

מס' קטלוגי 601645

[www.bankisrael.org.il](http://www.bankisrael.org.il)

# המוסדות הנכללים בסקירה<sup>1</sup>

## 1. בנקים ובנקים למשכנתאות

בנק אגוד לישראל בע"מ  
בנק אוצר החייל בע"מ<sup>2</sup>  
בנק יובנק בע"מ<sup>3</sup>  
בנק דיסקונט לישראל בע"מ  
בנק דיסקונט למשכנתאות בע"מ  
בנק דקסיה ישראל בע"מ  
בנק מזרחי-טפחות בע"מ  
בנק הפועלים בע"מ  
בנק יהב לעובדי המדינה בע"מ<sup>4</sup>  
בנק ירושלים בע"מ<sup>5</sup>  
בנק לאומי לישראל בע"מ  
בנק לאומי למשכנתאות בע"מ  
בנק מסד בע"מ<sup>6</sup>  
בנק מרכנתיל-דיסקונט בע"מ  
בנק ערבי ישראלי בע"מ  
בנק פועלי אגודת ישראל בע"מ  
הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

## 2. בנקי חוץ

<sup>7</sup>Citibank N.A.  
<sup>8</sup>HSBC BANK PLC  
<sup>9</sup>BNP Paribas SA  
<sup>10</sup>State Bank of India  
<sup>11</sup>Barclays Bank PLC

---

<sup>1</sup> בעניין ההגדרות, הפירוטים והשינויים שחלו ראו: אתר בנק ישראל <http://www.bankisrael.org.il>, מערכת הבנקאות, מידע על התאגידים הבנקאיים, 2007-2011.

<sup>2</sup> באוגוסט 2006 נרכש הבנק מידי קבוצת "הפועלים" על ידי קבוצת "הבינלאומי הראשון".

<sup>3</sup> במארכ 2005 שונה שמו של "בנק אינווסטק" (לישראל) ל"יובנק".

<sup>4</sup> במארכ 2007 רכש "בנק מזרחי-טפחות" מ"בנק הפועלים" את מלוא החזקותיו ב"בנק יהב", וביוני 2008 הושלמה העסקה.

<sup>5</sup> באוגוסט 1998 קיבל הבנק רישיון לפעול כבנק מסחרי.

<sup>6</sup> במאי 2008 רכש ה"בנק הבינלאומי" מ"בנק הפועלים" את מלוא החזקותיו ב"בנק מסד".

<sup>7</sup> באוקטובר 1999 קיבל הבנק רישיון לפעול כבנק חוץ.

<sup>8</sup> בדצמבר 2000 קיבל הבנק רישיון לפעול כבנק חוץ.

<sup>9</sup> בסוף 2006 נפתח סניף של הבנק בישראל.

<sup>10</sup> במארכ 2007 נפתח סניף של הבנק בישראל.

<sup>11</sup> באוגוסט 2011 קיבל הבנק רישיון לפעול כבנק חוץ.

**3. חברות כרטיסי אשראי**

כרטיסי אשראי לישראל בע"מ  
לאומי קארד בע"מ  
קבוצת ישראלכארט

**4. חברות שירותים משותפות**

מרכז סליקה בנקאי בע"מ  
שירותי בנק אוטומטיים בע"מ

## הקדמה

סביבת הפעילות של המערכת הבנקאית בשנת 2011 התאפיינה בהתגברות הסיכונים; זאת, במידה רבה, בהשפעת ההתפתחויות השליליות במערכת הפיננסית הגלובלית, על רקע התמשכותו של משבר החובות באירופה והמשך ההאטה בצמיחה העולמית. את הסיכון בסביבת הפעילות הבנקאית העלו גם גורמים מקומיים בהם ירידות תלולות של שערי המניות, עלייה של מרווחי הסיכון, ירידה ביכולת למחור חובות בשוק החוץ-בנקאי, בעיקר בקבוצות העסקיות הגדולות ובחברות הנדל"ן, וכן התגברות החששות הגיאופוליטיים באזור.

חרף התפתחויות אלה צמח המשק הישראלי בשנה זו בשיעור של 4.7% - קצב מהיר ביחס למדינות המפותחות, ומערכת הבנקאות המשיכה להציג רווחיות נאותה ושיפור בהלימות ההון ולשמור על יציבותה ועמידותה. עם זאת, במהלך השנה התמתן קצב הצמיחה הרבעוני, וירד משיעור של 5.1% ברביע הראשון לשיעור של 3.1% ברביע האחרון. מגמה זו נמשכה גם ברביע הראשון של 2012 והשליכה לרעה על הפעילות הבנקאית.

כדי להבטיח את המשך עמידותה של המערכת הבנקאית בפני זעזועים חמורים, ולחזק את יכולתה למלא את התחייבויותיה כלפי המפקדים, המשיך הפיקוח בנקיטת צעדים לחיזוק הלימות ההון של הבנקים בישראל. צעדים אלה נקטו כחלק מההיערכות לאימוץ הנחיות באזל III בישראל, שעיקרן, הגדרה מחדש של רכיבי ההון, הגדלת יחס הון הליבה, חיזוק דרישות הנוזלות והפחתת המינוף. הנחיות באזל III נועדו לטפל בחולשות שצפו ועלו במשבר הפיננסי של 2008-2009. חולשות אלה הביאו להתמוטטותם של בנקים ומוסדות פיננסיים גדולים במדינות אחרות, ובהמשך לכך - לפגיעה בשוקי ההון ובמשקים של מדינות רבות.

במסגרת ההיערכות ליישום באזל III בישראל, קבענו במארכ 2012 הנחיות הדורשות מכל התאגידים הבנקאיים להגדיל, עד ליום 1.1.2015, את יחס הון הליבה המינימלי שלהם לשיעור של 9%. שני הבנקים הגדולים, בנק לאומי ובנק הפועלים, נדרשים להגדיל את יחס הון הליבה בנקודת אחוז נוספת, ולהגיע עד ליום 1.1.2017 ליחס של 10%. צעד זה מחזק את יציבות הבנקים, הנדרשת להמשך הפעילות התקינה של המשק הישראלי ולביטחון פיקדונות הציבור. החתירה להשגת יעדי ההון צריכה להיות במתווה הדרגתי, כדי שיובטח המשך הספקת האשראי הבנקאי, החיוני לצמיחת המשק.

לצד חיזוק הלימות ההון המשכנו לפעול ליישום תקנים בין-לאומיים לניהול סיכונים וממשל תאגידי. כך פעלנו לקידום ההסדרה בנושא ניהול הסיכונים בראייה כלל-תאגידית, וכן קבענו הוראות העוסקות בניהול סיכונים ספציפיים. כמו כן פרסמנו, לראשונה, הוראה בנושא פונקציית הביקורת הפנימית. בהתייחס לפרופיל הסיכונים של המערכת, סיכון ריכוזיות הלווים בתיק האשראי הבנקאי ממשיך להיות מוקד סיכון, שלהתממשותו עלולה להיות השפעה משמעותית על הונם של התאגידים הבנקאיים. לפיכך פעלנו במהלך השנה להפחתת סיכון זה באמצעות הקשחת המגבלות החלות על החבות של לווה וקבוצת לווים. כמו כן, כדי להפחית את הסיכונים הנובעים משוק הדיור, קבענו הנחיה שלפיה חלק ההלוואה הניתן בריבית משתנה לא יעלה על שליש מסך ההלוואה של הלווה. מגבלה זו מפחיתה הן את הסיכון המקרו-יציבותי מהתפתחויות בשוק הדיור והן את הסיכון שלווים יתקשו בפירעון חובות המשכנתה עם עליית הריבית.

לנוכח החשיבות שבהיערכות מוקדמת של המערכת הבנקאית להספקת שירותים בנקאיים חיוניים במצבים שונים, שעלולים לגרום שיבושים חמורים בפעילותה, הסדרנו, בהוראה מקיפה, את נושא ההמשכיות העסקית. כמו כן, לנוכח ניסיונות תקיפה מתמשכים על אתרי אינטרנט ומערכות מידע של מוסדות ישראליים שונים, קבענו מסגרת לטיפול בסיכון הכרוך במקפה על מערך טכנולוגיית המידע של הבנקים בישראל.

בשנת 2011 המשכנו לפעול לשיפור הגילוי והמדידה בדוחות הכספיים של הבנקים. בין היתר החלו הבנקים, לראשונה, ליישם את ההוראה בעניין "מדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי" - הוראה מרכזית שיישומה חייב תקופת ארוכה של היערכות אינטנסיבית הן בפיקוח על הבנקים והן בתאגידי הבנקאיים. יישום ההוראה משפר את היכולת לוודא שההפרשה להפסדי אשראי משקפת אל נכון את כל ההפסדים הצפויים בתיק האשראי, גם אם טרם זוהו. נוסף על כך הוא משפר את יכולת הבנקים לעקוב אחר סיכוני האשראי ולנהל אותם, וכן מגביר את היכולת להשוות בין תאגידי בנקאיים בישראל וביניהם לבין בנקים בעולם.

במהלך השנה קודמו בישראל שינויים בעלי השלכות ארוכות טווח, שנועדו ליצור תשתית איתנה למבנה החזקות מבוזר בבנקים בישראל. במסגרת זו הושלמו תיקונים לחוקי הבנקאות, ביניהם הנחיות בדבר המנגנון למינוי דירקטורים בבנק ללא גרעין שליטה, כללים המגדירים למי עומדת הזכות למנות דירקטורים בבנק כזה ואמצעים להגברת השקיפות ו"משמעת השוק" בהליך של בחירת דירקטורים בבנקים - בין אם יש בהם גרעין שליטה ובין אם אין. במקביל פרסמנו מסמכי עקרונות, המתייחסים לדרישות הפיננסיות והאחרות שמציב בנק ישראל בפני מי שמבקש לרכוש שליטה בבנק, וכן לאופן ביזורו של גרעין שליטה בבנק - מסמכים שהוצגו להערות הציבור. כמו כן, בפברואר 2012 פורסמו המלצות "הוועדה להגברת התחרותיות במשק" שמטרתן לצמצם את הריכוזיות וניגודי העניינים במשק. להמלצות הוועדה עשויות להיות השלכות על הבנקים בישראל. כך למשל, ההמלצה בדבר הפרדה בין החזקה של תאגידי ריאליים לפיננסיים עשויה להביא לשינויים בהרכב השליטה בחלק מהבנקים.

בהמשך להמלצות הוועדה לשינוי כלכלי-חברתי, שר האוצר ונגיד בנק ישראל מינו בדצמבר 2011 צוות בין-משרדי בראשותי. הצוות בוחן אמצעים שונים להגברת התחרותיות בענף הבנקאות, ובייחוד להעצמת כוח המיקוח של הלקוחות, לפישוט המוצר הבנקאי וכן לשיפור ושכלול של תחום שירות נתוני האשראי, בעיקר עבור מגזרי משקי הבית והעסקים הקטנים. הצוות מצא לנכון לשים דגש על הגברת התחרות במגזרים אלו, בין היתר, באמצעות הקטנת פערי המידע והסרת חסמי המעבר.

**בסיכום**, בפני הבנקים בישראל ובעולם ניצבים אתגרים משמעותיים, וסיכונים לא מבוטלים ממשיכים להעיב על הסביבה המקומית והגלובלית, ומשפיעים על התוצאות העסקיות של הבנקים. חוסנה של מערכת הבנקאות בישראל עמד לנו בתקופת המשבר הגלובלי האחרון, בעוד שבמשקים אחרים בעולם גבה מחירים כבדים, תוך גרימת הפסדים למפקידים, הגדלת הגירעונות הממשלתיים לצורך חילוץ בנקים מכשל, ופגיעה בצמיחה הכלכלית. חשוב שלקחי המשבר הפיננסי האחרון יהיו לנגד עיניהם של מקבלי ההחלטות בבנקים, בפיקוח על הבנקים ובגופים אחרים המשפיעים על פעילותה של המערכת הבנקאית. לא פחות מכך חשוב כי הבנקים יהיו קשובים לרחשי הציבור, וינקטו צעדים שיגבירו את האיכות והתחרותיות בשירותים הבנקאיים. לנוכח פער בין יעילותם התפעולית של התאגידי הבנקאיים בישראל לבין יעילותן של מערכות בנקאות במדינות OECD עולה צורך בצעדי התייעלות משמעותיים. שיפור ביעילות התפעולית יאפשר לתאגידי הבנקאיים להציע ללקוחותיהם שירותים ומוצרים פיננסיים בעלויות נמוכות מאלו הנהוגות כיום, בלי שהדבר יפגע ביציבותם ובאיכות השירות והמוצרים שהם מספקים לציבור בישראל.

דוד זקן

המפקח על הבנקים

# תוכן העיניינים

1.....	פרק א' תמצית ההתפתחויות
5.....	פרק ב' ההתפתחויות במערכת הבנקאות
5.....	1. ההתפתחויות המקרו-כלכליות בעולם ובמשק הישראלי
5.....	א. המשק העולמי
5.....	ב. המשק הישראלי
8.....	2. מבנה מערכת הבנקאות בישראל
8.....	א. תיאור המערכת
11.....	ב. ריכוזיות המערכת
12.....	3. ההתפתחויות העיקריות בפעילות המאזנית והחוץ-מאזנית
16.....	4. תיק האשראי וסיכון האשראי
16.....	א. התפתחויות מרכזיות בתיק האשראי הבנקאי
21.....	תיבה ב'-1: האשראי לענף הבינוי והנדל"ן
22.....	ב. איכות תיק האשראי
25.....	ג. ריכוזיות תיק האשראי
26.....	5. תיק ניירות הערך
27.....	6. סיכון המדינה
29.....	7. סיכוני השוק
29.....	א. סיכוני הריבית
30.....	ב. סיכוני בסיס ההצמדה
32.....	8. הסיכון התפעולי
32.....	תיבה ב'-2: סיכונים קיברנטיים
32.....	9. סיכון הנזילות
35.....	10. הלימות ההון
39.....	תיבה ב'-3: מבחני הקיצוץ על המערכת הבנקאית שבוצעו על ידי הפיקוח על הבנקים במסגרת ביקורת ה-FSAP של קרן המטבע הבין-לאומית
42.....	11. התוצאות העסקיות
42.....	א. הרווח והרווחיות
46.....	ב. התפתחות הרווח המימוני
48.....	ג. ההוצאות בגין הפסדי אשראי
48.....	ד. ההכנסות וההוצאות התפעוליות
51.....	ה. מגזרי הפעילות
54.....	12. נספחים

61	פעילות הפיקוח על הבנקים	פרק ג'
61	1. הפעולות העיקריות של הפיקוח על הבנקים בשנת 2011	
62	א. פעולות מעקב שוטף תוך יישום הליך סקירה פיקוחי	
63	ב. הגברת הפיקוח והמעקב אחר ההתפתחויות בסביבה הגלובלית	
64	ג. הגברת הפיקוח והמעקב אחר סיכונים בסביבה המקומית	
66	ד. חיזוק שיטות הניתוח של הפיקוח על הבנקים	
66	ה. המשך החתירה ליישום תקנים בין-לאומיים לניהול הסיכונים, ההון והממשל התאגידי	
68	תיבה ג'-1: הוראת ניהול סיכונים כהוראת אב	
70	ו. קידום תיקוני חקיקה בתחומי הבנקאות	
71	תיבה ג'-2: ביקורת FSAP - התהליך, הכיסוי והתוצאות	
72	ז. מעורבות בוועדות בין משרדיות בתחומי הריכוזיות והתחרותיות	
73	ח. חיזוק שיתוף הפעולה עם רגולטורים בארץ ובח"ל	
73	ט. פעולות לחיזוק התחרותיות וההוגנות במערכת הבנקאית	
83	2. מבנה הפיקוח על הבנקים	
87	3. לוח אירועי הסדרה לשנת 2011	

## רשימת הלוחות

	תמצית ההתפתחויות	פרק א'
	מדדים מרכזיים על מערכת הבנקאות, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות,	לוח א'-1
3	דצמבר 2001 עד דצמבר 2011	
	ההתפתחויות במערכת הבנקאות	פרק ב'
	מבנה מערכת הבנקאות ומשקל השקעותיה העיקריות	לוח ב'-1
10	בסך ההון העצמי, דצמבר 2011	
13	המאזן של סך המערכת הבנקאות הישראלית, 2008 עד 2011	לוח ב'-2
	התפלגות היתרות במכשירים הנגזרים, סך מערכת	לוח ב'-3
15	הבנקאות הישראלית, 2011 לעומת 2010	
	התפלגות יתרת האשראי לציבור לפי ענפי המשק, חמש הקבוצות	לוח ב'-4
18	הבנקאיות הגדולות, דצמבר 2010 ודצמבר 2011	
	מדדים לאיכות תיק האשראי של חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות,	לוח ב'-5
24	דצמבר 2005 עד דצמבר 2011	
28	החשיפה למדינות זרות, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, דצמבר 2011	לוח ב'-6
	חשיפת האשראי הנוכחית למוסדות פיננסיים זרים, חמש הקבוצות	לוח ב'-7



29	החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2010 עד 2011	לוח ב'-8
31	החשיפה לשינויים במדד המחירים לצרכן ובשער החליפין, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, דצמבר 2010 ודצמבר 2011	לוח ב'-9
33	מדדי נזילות נבחרים, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2007 עד 2011	לוח ב'-10
34	מדדי סיכון הנזילות-סך המערכת הבנקאית והערך הגבוה והנמוך מבין חמשת הבנקים הגדולים, דצמבר 2010 ודצמבר 2011	לוח ב'-11
37	התפלגות ההון ויחסי ההון בחמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, דצמבר 2010 ודצמבר 2011	לוח ב'-12
44	סעיפים עיקריים מדוח הרווח וההפסד המאוחד של חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2009 עד 2011	לוח ב'-13
47	פירוט הרווח מפעולות מימון לפני ההוצאות בגין הפסדי אשראי לפי מגזרי הצמדה, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2009 עד 2011	לוח ב'-14
47	שיעורי סך ההכנסה וההוצאה ופער הריביות בגין נכסים והתחייבויות (כולל נגזרים) בחמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2000 עד 2011	לוח ב'-15
49	ההכנסות וההוצאות התפעוליות של חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2009 עד 2011	לוח ב'-16
50	ההוצאות של חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות בגין עובדים, 1998 עד 2011	לוח ב'-17
51	יחס הכיסוי התפעולי ויחס היעילות בחמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2009 עד 2011	לוח ב'-18
52	מדדי הביצוע לפי מגזרי פעילות בחמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2010 ו-2011	לוח ב'-19
54	עסקאות במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים שבהן הסכום הנקוב מייצג סיכון אשראי, סך מערכת הבנקאות הישראלית, 2010 עד 2011	לוח נ'-1
55	אינדיקטורים מרכזיים בשוק האשראי לדיור, סך המערכת הבנקאית, 2005 עד 2011	לוח נ'-2
56	מדדים לריכוזיות תיק האשראי לציבור של חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, דצמבר 2006 עד דצמבר 2011	לוח נ'-3
57	התפלגות יתרות האשראי לציבור לפי גודל הלווה בחמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2010 ו-2011	לוח נ'-4
58	תיק ניירות הערך של חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2010 ו-2011	לוח נ'-5
60	התשואה המותאמת לסיכון-RAROC; גישת השונות-השונות משותפת לפי קבוצות בנקאיות, 2002 עד 2011	לוח נ'-6